BİBLİYOGRAFYA :

Hayyât, *el-İntiṣâr* (nşr. H. S. Nyberg), Beyrut 1957, tür.yer.; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. XV-XLIV; Eş'arî, *Maḳālât* [Ritter], I, 32, 64, 140-141, 149, 159-160, 332; II, 428, 467, 502, 572, 588-589; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevḥîd*, s. 186-187, 193-200; Mes'ûdî, *Mürûcü'ẕ-ẕeheb* (Meynard), VII, 237; Makdisî, *el-Bedʾ ve't-târîḫ*, V, 143; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 216-218, 225-226, 401; Ebû Hayyân et-Tevhîdî, *el-Beṣâʾir ve'ẕ-ẕeḫâʾir* (nşr. İbrâhim el-Kîlânî), Dımaşk 1964, I, 214-217; Kādî Abdülcebbâr, *el-Muġnî*, XII, 177-178; XVI, 27-30, 152, 389-394; XX, 118; a.mlf., *Tes̱bîtü delâʾili'n-nübüvve* (nşr. Abdülkerîm Osman), Beyrut 1386/1966, I, 128-129, 222-225; II, 371, 657; Şerîf el-Murtazâ, *eş-Şâfî fi'l-imâme*, Hacer 1301/1884, s. 3, 12-14, 25, 65, 97, 131; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam*, VI, 99-105; Yâkūt, *Muʿcemü'l-üdebâʾ*, VII, 143; İbn Ebü'l-Hadîd, *Şerḥu Nehci'l-belâġa* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1952, III, 239; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 94; Safedî, *el-Vâfî*, VIII, 238; Yâfiî, *Mirʾâtü'l-cenân*, II, 144; İbnü'l-Murtazâ, *Ṭabaḳātü'l-Muʿtezile*, s. 92; Abdürrahîm b. Ahmed el-Abbâsî, *Meʿâhidü't-tenṣîṣ* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Kahire 1367/1947, I, 155-157; *Keşfü'ẓ-ẓunûn*, II, 1423; Abdülemîr el-A'sem, *Târîḫu İbni'r-Rîvendî el-mülḥid*, Beyrut 1395/1975; a.mlf., *İbnü'r-Rîvendî fi'l-merâciʿi'l-ʿArabiyyeti'l-hadîse*, Beyrut 1398-99/1978-79, I-II;

ABDULLAH b. REŞÎD

عبد الله بن رشيد

bk. İBNÜ'r-REŞÎD

Reşîdîler'in kurucusu.

İBNÜ'r-REŞÎD

(ابن الرشيد)

Abdullâh b. Alî b. Reşîd
(ö. 1263/1847)

Reşîdîler'in kurucusu.

Güney Arabistan'dan gelip Necid bölgesine yerleşen Kahtânî asıllı Şemmer kabilesine bağlı Abde aşiretinin Benî Ca'fer koluna mensuptur. Gençlik dönemini Hâil'de (Hâyil) geçirdi. Bu yıllarda Vehhâbîler Hicaz ve Necid bölgelerini zaptetmiş, Osmanlı Devleti de buraları tekrar yönetimi altına almak için Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'yı görevlendirmişti. Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrâhim Paşa'nın gerçekleştirdiği saldırılar esnasında Suûdîler'le iyi ilişkiler içerisinde olan Şemmer kabilesinin Benî Ca'fer koluna mensup Hâil Emîri Muhammed b. Abdülmuhsin öldürüldü; yerine kardeşi Sâlih geçti (1820). Aynı kabileden olan Abdullah b. Reşîd, Sâlih'in otoritesini kabul etmedi ve kardeşi Ubeyd ile beraber kendi aile çıkarlarını esas alan bir tutum içine girdi. Bunun üzerine Sâlih onu ve kardeşini Hâil'den uzaklaştırdı. Önce Irak'ta bulunan Şemmer Arapları'nın, bir süre sonra da Riyad'da Suûdî lideri Türkî b. Abdullah'ın yanına giden Abdullah b. Reşîd burada Türkî'nin oğlu Faysal ile dostluk kurdu. Suûdîler'in 1833'te Katîf ve Bahreyn'e düzenledikleri sefere katıldı ve Türkî b. Abdullah, emirliği ele geçirmek isteyen akrabalarından Mişârî (Meşârî) tarafından öldürülünce oğlu Faysal'ın yanında yer aldı. Faysal'ın, babasının intikamını almak için gerçekleştirdiği sefere iştirak etti ve 1834'te Mişârî'nin öldürülmesinde önemli rol oynadı. Suûdîler'in yeni lideri Faysal'ın Suûdî hâkimiyetine karşı çıkan kabileler üzerine yaptığı sefere de katılan Abdullah b. Reşîd'in Faysal nezdindeki itibarı giderek arttı. Bu arada onun kızı Cevhere ile evlendi. Daha sonra siyasî otoritesini güçlendirmek istediği Cebelişemmer'e yerleşti. Onun Riyad'dan ayrılışını fırsat bilen Hâil lideri Sâlih, Faysal b. Türkî'nin desteğini kazanmak için Riyad'a gitti. Bölgedeki hâkimiyetini sağlamlaştırmakla meşgul olan Faysal, ona Hâil bölgesini Abdullah b. Reşîd ile birlikte yönetmelerini tavsiye edince umduğu desteği bulamayıp Hâil'e geri döndü. Abdullah b. Reşîd ise bu sırada Cebelişemmer'de kuvvet toplamaya çalışıyordu. Ancak Hicaz'da Osmanlı otoritesinin güçlendiğini görerek Osmanlı yöneticileriyle iş birliğine girdi. Hicaz kumandanı Hurşid Paşa'nın Suûdîler'e karşı mücadelesine destek olmak üzere 1834'te kardeşi Ubeyd ile 2000 deve gönderdi.

Abdullah b. Reşîd'in Hicaz'daki Osmanlı idarecilerine meyletmesinin ardından Hâil Emîri Sâlih de Irak'ta bulunan Osmanlı yöneticilerinin desteğini sağlamak için Irak'a gitti. Hiçbir sonuç alamadan Hâil'e dönerken yolda Abdullah'ın kardeşi Ubeyd tarafından iki oğluyla birlikte öldürüldü; diğer oğlu Îsâ Medine'ye kaçıp valiye sığındı. Medine'ye varmadan önce görüştüğü Kasîm bölgesindeki Mısır kuvvetlerinin kumandanı İsmâil Ağa'nın desteğiyle Hâil'e dönmek istediyse de başarılı olamadı.

1251'de (1835-36) Hurşid Paşa tarafından Hâil ve Cebelişemmer bölgesinin hâkimi olarak tanınan Abdullah b. Reşîd, 1847'ye kadar süren yönetimi sırasında Şemmer Arapları'nın ve özellikle kendi ailesi olan Reşîdîler'in güçlenmesi için iyi bir ortam hazırladı. Cemâziyelevvel 1263'te (Nisan-Mayıs 1847) öldü (Osman b. Bişr en-Necdî, II, 114). Talâl, Mut'ab ve Muhammed adlı üç oğlu oldu; yerine Talâl geçti.

BİBLİYOGRAFYA :

A. Musil, *Northern Neğd*, New York 1928, s. 237-239; Muhammed Abdullah ez-Züârîr, *İmâretü Âli Reşîd fî Ḥâʾil*, [baskı yeri yok] 1997, s. 52-64; Abdullah Sâlih el-Useymîn, *Neşʾetü imâreti Âli Reşîd*, Riyad 1981, tür.yer.; Osman b. Bişr en-Necdî, *ʿUnvânü'l-mecd fî târîḫi Necd*, Riyad, ts. (Mektebetü'r-Riyâdi'l-hadîse), II, 112-114; Madawi al-Rasheed, *Politics in an Arabian Oasis*, London 1991, s. 40-47; Zekeriya Kurşun, *Necid ve Ahsa'da Osmanlı Hakimiyeti*, Ankara 1998, s. 133-135; G. A. Wallin, "Narrative of a Journey from Cairo to Medina and Mecca by Suez, Arabia, Tawila, al-Jauf, Hail and Negd in 1845", *JRGS*, XXIV (1854), s. 115-201; J. Mandaville, "Ḥâyil", *EI²* (İng.), III, 326; Elizabeth M. Sirriyeh, "Rashid, Âl", *a.e.*, VIII, 438.

 MEDEVÎ ER-REŞÎD

İBNÜ'r-RİF'A

(ابن الرفعة)

Ebü'l-Abbâs Necmüddîn Ahmed b. Muhammed b. Alî el-Ensârî
(ö. 710/1310)

Şâfiî fakihi.

645 (1247) yılında Fustat'ta doğdu. Dedelerinden Rif'a adlı birine nisbetle İbnü'r-Rif'a künyesiyle tanındı. Kaynaklarda Buhârî nisbesi de kaydedilmekle birlikte ne kendisinin ne ailesinin Buhara ile ilgisi tesbit edilebilmiştir. Ensârî nisbesinden hareketle büyük bir ihtimalle ensardan Benî Neccâr'a mensup olduğu ve Arapça'daki noktalama işaretlerinden kaynaklanan bir hata sebebiyle "Neccârî"nin "Buhârî" şeklinde okunduğu söylenebilir. İbnü'r-Rif'a, Ebü'l-Hasan İbnü's-Savvâf ve Muhyiddin İbnü'd-Demîrî'den hadis dinledi. Takıyyüddin İbn Dakīkul'îd, Ziyâeddin Ca'fer b. Abdürrahîm el-Kanâî, İbn Bintülеaz ve Takıyyüddin İbn Rezîn el-Hamevî gibi âlimlerden fıkıh okudu. Fıkıh ilmine hâkimiyeti sebebiyle "Fakīh" lakabıyla anıldı. İsnevî tarafından "devrinin Şâfiî'si" olarak tavsif edilmekte ve mezhepte Abdülkerîm b. Muhammed er-Râfiî'den başka dengінin bulunmadığı, sahâbe görüşlerine ve mezhebin delillerine hâkimiyetiyle tahrîc gücünün üst düzeyde olduğu belirtilmektedir. Babası Takıyyüddin es-Sübkî'nin hocası İbnü'r-Rif'a'yı Abdülvâhid b. İsmâil er-Rûyânî'den daha fakih saydığını kaydeden Tâceddin es-Sübkî de onu övmektedir (*Ṭabaḳāt*, IX, 24-25), Süyûtî ise görüşlerine itimat yönünden Şâfiî mezhebinin iki şeyhi Râfiî ve Nevevî ile birlikte ilk üç kişiyi oluşturduğunu söylemektedir. Mısır'da ikamet ettiği müddet zarfında kendisiyle çeşitli münazaralarda bulunan Takıyyüddin İbn Teymiyye, İbnü'r-Rif'a'yı, "Sakalından Şâ-